

Artikel til Den Alternative Velfærdskommissions 2. rapport Timebanker - et redskab til social integration

Af Per Bach, projektkoordinator for timebankprojektet i Urbanområdet i Århus

En timebank er et socialt udvekslingssystem for nabohjælp og vennetjenester.

Timebanker har i lande som England og USA vist sig at være et godt værktøj til at afhjælpe sociale problemer for beboerne i udsatte lokalområder eller for udsatte grupper af mennesker. Systemerne skaber sociale netværk, er med til at øge den sociale integration og til at opbygger social kapital.

En af timebankmetodens store styrker er, at den kan afdække de ressourcer som findes blandt udsatte. Det er ressourcer, der ofte ikke regnes for at have værdi i markedsmæssig sammenhæng, men som når de aktiveres, er til gavn for disse grupper selv og for samfundet som helhed.

Ikke mindst de gode udenlandske erfaringer gør, at timebankmetoden vil være et oplagt redskab at bruge i Danmark, i indsatsen for at integrere socialt udsatte og for at bevare et velfærdssamfund.

Timebank systemet - oprindelse og udbredelse

Timebankideen stammer fra USA, hvor borgerretsadvokaten Edgar Cahn iværksatte det første "Time Dollars" projekt i midten af 1980'erne. Der er nu over 250 projekter i USA, som involverer tusindvis af mennesker i alle aldre og i et bredt spekter af lokalsamfund.

Ideen er siden spredt sig til 15 forskellige lande. Der findes bl.a. timebanker i England, Japan, Tyskland, Frankrig, Slovakiet, Kina og Syd Korea. der er for øjeblikket planer om at starte timebanker i bl.a. New Zealand, Holland og Danmark.

I England alene er siden 1998 dannet 73 timebanker og 45 nye er på vej. Systemet har været så succesfuldt i England, at den engelske labour regering i april 2005 har taget timebanker med som en del af deres social- og arbejdsmarkedspolitiske program "Independence, Well-being and Choice".

I England tillader myndighederne, at medlemmer af timebanker "tjener timer", uden at de bliver modregnet i deres sociale ydelser. Og i England og USA er systemerne fritaget for skat.

Hvordan fungerer det i praksis

Timebanker organiseres som en medlemsforening og har typisk mellem 50 og 200 medlemmer. I timebanken tjener deltagere timer ved at hjælpe andre eller ved at hjælpe i deres lokalsamfund. Man sætter sine "timer" i Timebanken.

De optjente timer kan de "hæve" når de selv ønsker hjælp fra de andre deltagere i timebanken.

For hver time man hjælper kan man selv få en times hjælp tilbage, og alles tid har samme værdi - en time er en time.

Et medlem i timebanken kan trække på alle de former for ydelser og kunnen, som de andre medlemmer stiller til rådighed.

Timebanken fungerer som et lokalt informationssystem og som et lokalt netværk, man kan stole på. Gennem timebanken kan man hele tiden finde ud af hvem der kan hvad, hvem der er til rådighed hvornår, og hvem der har specielle behov.

Timebanken administreres af et antal fastansatte medarbejdere, som registrere alle udvekslingerne, der foregår i timebanken i et computer system, og som sørger for at alle deltagere jævnlige modtager et kontoudtog med deres skyld og tilgodehavende.

Alle deltagere interviewes når de melder sig ind, og de skal sørger for at tilvejebringe referencer for sig selv.

Alle har mulighed for både at modtage og give hjælp, og kan på den måde blive en værdifuld og aktiv del af det lokale netværk, der kommer til at ligne en ny slags udvidet familie.

De ydelser der udveksles i en timebank er almindelige vennetjenester og nabohjælpsydelser som f.eks. hjælp til at oversætte breve, at spise sammen, passe kæledyr, købe ind for hinanden og tilbyde transport, lektiehjælp eller bare at lytte.

Timebanker oprettes hovedsageligt i socialt og økonomisk dårligt stillede områder, og dermed giver de dem, der mest har brug for det, mulighed for at få assistance og services og at udveksle deres egne kompetencer.

Timebankens primære formål er at skabe de bedst tænkelige betingelser for at social udveksling og netværksdannelse kan finde sted.

Udenlandske erfaringer.

Selv om timebankideen kun er ca. 20 år gammel har systemet allerede bevist sin styrke i forbindelse med at integrere socialt udsatte.

Forsker Gill Seyfang har foretaget en national evaluering timebankerne i England (Seyfang, Smith "The time of our lives", 2002). Evalueringen understreger timebanksystemets store force sammenlignet med andre former for social indsats og frivilligt socialt arbejde – at det kan involvere mennesker fra samfundets mest udsatte grupper: Syge, etniske mindretal, bistandsklienter, ældre mm.. 2/3 af timebankernes medlemmer kommer fra disse grupper. Evalueringen viste også, at 75% af timebankdeltagerne deltager for at møde nye mennesker og få nye venner. Blot 25% deltager, fordi de kan tjene timer, som de kan anvende til at få hjælp i timebanken. Det understreger systemets samfundsnyttige egenskab som netværksskaber, og at det er det sociale, der er drivkraften for at deltage i en timebank.

Timebankerne skaber "social kapital", også blandt de udsatte grupper, bl.a. fordi deltagerne får en højere grad af selvværd og en bedre "mental sundhedstilstand", når de bliver mere aktive og sociale samt belønnes og værdsættes for det, de nu engang kan bidrage med.

I USA har sundhedsforsikringselskabet "Elderplan – Jewish Health System" i Washington oprettet deres egen timebank for ældre. En evaluering af timebanken (An Evaluation of Elderplan's Time Dollar Model, 2002) har vist, at deltagelse i timebanker øger ældres deltagelse i lokalsamfundet og øger deres psykiske velvære og livskvalitet, hvilket kan afstedkomme et forbedret helbred. Det er også en af årsagerne til at Elderplan tilbyder at medlemmerne kan betale 25% af forsikringspræmien med de timer de tjener i timebanken.

Evalueringen giver i øvrigt også et godt eksempel på at timebanker kan finde ressourcer hos mennesker der ellers ikke ser ud til at have nogen.

En blind 86 årig kvinde ville gerne deltage i Elderplans timebank. Men hun var meget ked af at hun ikke havde oget hun kunne tilbyde at hjælpe med i timebanken. Umiddelbart så det ikke ud som om, hun havde noget at tilbyde i timebanken. Sammen med personalet fandt hun dog ud af, at hun kunne fungere som telefon-ven for ensomme i lokalområdet. På den måde kunne hun selv få mulighed for at give noget tilbage og dermed yde et værdifuldt og værdsat bidrag til lokalsamfundet.

I Rushey Green, i det sydøstlige London har man opbygget en timebank omkring to lægeklinikker. Lægen Richard Byng fik ideen til timebanken fordi han følte, han ikke havde tid til at udføre sit professionelle arbejde. Han blev ofte opsøgt af mennesker, der egentlig ikke havde behov for lægehjælp, men som blot var ensomme og derfor havde brug for at snakke. Når han kiggede ud i sit

venteværelse så han at det var fuld af den slags mennesker. Så hvorfor ikke lade disse mennesker 'kurere hinanden'; snakke sammen.

Gennem timebanken støttes nogle af de mest sårbare patienter med hjemmehjælp, hjælp til at huske og at møde op til lægeaftaler, samt hjælp til andre ikke lægelige ydelser.

En evaluering af timebanken (Keeping the GP away, NEF, 2002) viser bl.a., at systemet har givet mange af medlemmerne nogen at tale med og sørget for, at de kommer ud af deres hjem. Det har i øvrigt forbedret deltagernes sociale netværk og har været med til at øge forståelse og tolerance over for sygdomme som f.eks. depression og psykiske ubalancer. Og så har timebanken givet Richard Byng så mere tid til at udføre sit professionelle arbejde.

Eksemplet viser at man kan finde nye løsninger på problemer, hvis man opfatte mennesker som ressourcer i stedet for byrder.

I Gloucester i England har timebanken et projekt i samarbejde med fængslet i Gloucester, hvor fangerne sætter gamle cykler i stand, som derefter doneres til 3. verdens lande. De indsatte kan på den måde tjene timer, som de kan give til deres familier, som så kan bruge timerne på at få hjælp gennem timebanken. Timerne kan også doneres til foreningen "Ofre for kriminalitet". En del af projektet var oprettelsen af et Besøgscenter i fængslet. Centret er også medlem af timebanken og tjener timer ved at arrangere studiebesøg for lokale skoler. Som et led i kriminalforebyggelsen får de på den måde mulighed for at se: Hvordan fængselslivet er i virkeligheden.

Fangernes arbejde for timebanken er med til at øge deres livskvalitet og samtidig giver det dem en mulighed for at danne nye netværk, som kan hjælpe dem 'tilbage' i samfundet efter løsladelsen.

I Gloucester samarbejder timebanken også direkte med fængselsmyndighederne. Når straffede idømmes samfundstjeneste kan de afsone straffen ved at arbejde i timebanken.

I Washington i USA har Time Dollars Institute fået D.C. Superior Court's autorisation til at etablere en timebank "Ungdoms Domstol". Her stilles unge førstegangskriminelle for en jury af andre unge kriminelle, i stedet for at de bliver stillet for en dommer. Domstolen har fuldmagt til at idømme samfundstjeneste, rådgivning eller krav om at give undskyldning. De unge førstegangskriminelle kan blive dømt til: Selv at skulle fungere som jury i Ungdomsdomstolen.

Newcastle upon Tyne i det nordlige England er et område med en stor andel af etniske beboere. Timebanken her gør et stort arbejde for at involvere og skabe netværk mellem de forskellige etniske grupper og mellem etniske grupper og det øvrige samfund. Bl.a. ved at sørge for at medarbejderstaben og styregruppe består af lokale med både engelsk og anden etnisk baggrund samt ved at bruge lang tid på at opbygge tillid gennem personlig kontakt. Således har timebanken hjulpet grupper fra Pakistan og Bangladesh, der har et medbragt fjendskab, til at få et mere nuanceret syn på hinanden.

I timebanken har man også oplevet at religionen var ligegyldig, når man kunne hjælpe hinanden. Således har kristne, jøder og muslimer kunne mødes problemfrit til fællesaktiviteter, hvor de bl.a. har kunnet hjælpe hinanden med håndarbejdsfærdigheder.

Timebanken har stort fokus på etniske grupper og på at øge de lokale beboeres kompetencer og muligheder for beskæftigelse. Og timebanken i Newcastle har også nogle få eksempler på at etniske timebankdeltagere har kunnet omsætte de kompetencer de tilbød i timebanken til et regulært arbejde i lokalområdet.

I England har London- og Quarrant Housing Association har udviklet deres egen timebank, som bl.a. opfordrer beboerne til at tage mere ansvar for forbedringer i nabolaget – og som i processen er med til at nedsætte udgifter til "ikke social opførsel", hærværk, graffiti mm. Unge kan bl.a. tjene timekreditter ved at deltage i workshops om bandevold og om hvordan deres adfærd (positiv og

negativ) påvirker lokalsamfundet eller ved at fungere som boldspiltrænere

På Sentara hospitalerne i Richmond, Virginia, USA har man en timebank, hvor astmatikere kan tjene timer ved at telefonere til andre astmatikere. Gennem telefonsamtalerne sikrer de sig at den pågældende tager den rette medicin, kender symptomerne på at et astma-anfald er på vej og ved hvordan han eller hun skal forholde sig i tilfælde af et anfald. Hospitalet har over en to årig periode været i stand til at nedsætte udgiften til behandling af astmapatienter med mere end 70 procent. Astmatikerne fik det bedre og havde færre symptomer, og antallet af akutte indlæggelser faldt også betragteligt.

I England har den landsdækkende organisation for timebanker Time banks UK gennemført en undersøgelse af, hvilken indflydelse timebanker kan have på ledige og især lediges vej til arbejdsmarkedet. Målgruppen omfatter ledige flygtninge og indvandrere, efterlønnere, unge med problemer i forhold til uddannelse og job, handicappede og mange enlige med deltids-jobs. Undersøgelsen ser nærmere på hvilken indflydelse timebanker kan have på deltagernes selvværd, deres personlige udvikling, deres deltagelse i netværk og deres udvikling af social kapital.

I den foreløbige rapport (okt. 2005) kan man se at undersøgelsen viser at:

- ♦ Personer - der i stort omfang er afskrevet af samfundet - præsterer små mirakler.
- ♦ Den tillid og samarbejdsrelation der møder deltagerne i timebanker giver store forbedringer i den enkeltes selvværd, tillid og netværk
- ♦ Social kapital - forstået som et udtryk for den enkeltes evne til at tage kontakt med andre, til at bygge bro til fremmede og til at have tillid - er voksende for deltagere.

En konklusion fra undersøgelsen er også, at hvis den offentlige indsats - over for de svageste grupper der er langt fra arbejdsmarkedet - skal lykkes, må det offentlige i praksis anvende den samme tilgang som i timebanker, hvor man tager udgangspunkt i at alle kan bidrage med noget og ser på den enkeltes ressourcer samt ved mere om hvordan man motiverer til igangsætning.

Proaktiv deltager i stedet for passiviseret offer– (De ubrugte ressourcer)

Der er bred enighed om, at alle der kan, også har en pligt til at deltage i bevarelsen af vores velfærdssamfund. Og det er klart at er man sund og rask både fysisk og psykisk, socialt velfungerende, mobil, rimeligt uddannet og taler dansk, så kan de fleste også normalt få det fuldtidsjob, der gør dem til aktiv deltager og bidrager i samfundet.

Alle er også enige om, at alle der ikke kan bidrage eller klare sig selv, skal have den hjælp de har behov for.

Men er det også sådan, at alle der egentlig gerne vil også kan få lov til at bidrage og deltage?

I et forsøg på at værne om og bevare vores velfærdssamfund, har vi fået skabt en række meget stramme regler og love på bl.a. arbejdsmarkeds- og skatteområdet. En stor gruppe af mennesker, som ikke passer ind i eller kan fungere på de almindelige arbejdsmarkeds-mæssige vilkår og en 37 timers arbejdsuge, får dog på den måde nogle vanskelige vilkår, for at kunne være aktive deltagere i samfundet.

Vi er således med til at placere og fastholde en masse mennesker i en rolle som passive modtagere af hjælp. Det betyder også, at vi er tilbøjelige til, at se på f.eks. ældre, etniske mindretal, handicappede, langtidssyge, efterlønsmodtagere, bistandsmodtagere og andre socialt udsatte som en ”byrde” for samfundet – som et problem der skal løses. I dag er vi tilbøjelige til at løse sociale

problemer ved at yde massive økonomiske tilskud til f.eks. udsatte lokalområder og grupper af mennesker. Vi har en tendens til at ville professionalisere hjælpen til mennesker i social nød, og fastlægge en rollefordeling, hvor en professionel skal hjælpe en passiv modtager.

Den besked vi reelt sender til disse mennesker er: ”Der er ikke brug for dig”. Dette er ikke en måde at gøre tingene på, som styrker sammenhængskraften i vores samfund eller er særlig tilfredsstillende for nogle af parterne. Det er heller ikke en form som på længere sigt skaber nogen rigtig forandring for de mennesker der er tale om, og samtidig vokser regningerne for den sociale indsats for hvert år.

Timebankmetoden vender så at sige denne anskuelse på hovedet. Hvor man normalt ofte kun ser på, hvor mange penge man skal bruge på f.eks. at løse sociale problemer i et udsat lokalområde eller blandt en udsat gruppe af menneske - vælger timebankmetoden at se på: hvilke ressourcer der er i lokalsamfundet, som kan aktiveres, så lokalsamfundet eller denne gruppe kan være med til at hjælpe sig selv.

Så i virkeligheden er der tale om en stor uudnyttet ressource, - HVIS den får lov til at blive aktiveret og bliver til gavn for disse mennesker selv og for samfundet som et hele.

Timebanker er ikke en indsats, der kan erstatte anden social indsats, men det er en metode, der kan være med til at gøre de mennesker man vil hjælpe til aktive medspillere, så samfundet og den pågældende finder ud af at løse problemerne i fællesskab. Timebankens opfinder, Edgar Cahn, kalder denne model ”Co-production” på dansk kan det oversættes til ”samarbejde”.

Der er fire vigtigt elementer i ”Co-production”

1. **Ressourcer.** Vores samfunds virkelige rigdom er dets mennesker. Alle mennesker har ressourcer. Når det drejer om socialt svage mennesker, er der måske ikke tale om ressourcer der kan måles sig eller klare sig på markedsvilkår. Men alle mennesker kan et eller andet der kan være til gavn for ”fællesskabet” (samfundet).

2. **Omdefinering af arbejde.** Der er brug for at omdefinerer hvad arbejde er. Børneopdragelse, omsorg for ældre, at holde sammen på en familie, at lave aktiviteter i nabolag og lokalområder som får dem til at fungere mm. er også arbejde – selv om der måske ikke er tale om arbejde, der kan måles på markedsvilkår – så ER det vigtigt arbejde, for at vores samfund kan fungere.

3. **Gensidighed.** Alle har behov for at give tilbage. Ingen har lyst til at være passive modtagere af hjælp. Der er altså behov for at erstatte en-vejs handlinger med tovejsudveksling. På den måde bliver ”Du har brug for mig” til ”Vi har brug for hinanden”

4. **Den sociale kapital.** Mennesker har brug for en social infrastruktur, på samme måde som vi har brug for veje, broer forsyningslinier mm. Sociale netværk kræver en fortløbende investering i social kapital, der igen opstår ud af gensidighed, tillid og socialt engagement.

For at anvende disse værdier og Edgar Cahns model er vi nødt til: at ændre vores opfattelse af de mennesker, der modtager offentlig hjælp. I stedet for kun at se på dem som et problem, er vi nødt til at se på dem som en ressource og en vigtig del af en fælles løsning.

En af de dybeste forudsætninger for at et mennesker kan føle sig godt tilpas – føle velfærd – er at man føler man har et formål med at være her.

Hvis mennesker ikke kan få lov til og mulighed for at bidrage til fællesskabet, med det som de nu engang kan bidrage med, føler de ikke at de har et formål, de mister forbindelsen til - og er ikke længere aktive deltagere i samfundet.

Som det, lidt groft sagt, er i dag, er man enten fuldtidsansat på arbejdsmarkedet eller også er man på passiv forsørgelse. Der er ikke mange muligheder for reel deltagelse der imellem.

Hvis vi i Danmark ønsker at integrere udsatte; syge, ældre, etniske grupper, arbejdsløse, bistandsklienter mm. og gøre dem til aktive deltagere i at skabe vores velfærdssamfund, må vi også

skabe rammer og muligheder for, at de kan få lov til at bidrage, selv om de ikke kan arbejde 37 timer om ugen. Vi er nødt til, også med deres øjne, at se meget bredere på, hvad det er disse mennesker kan og gerne vil bidrage med. Både for at skabe livskvalitet og velfærd for disse mennesker, men også fordi vi ikke kan bevare vores velfærdssamfund kun vha. penge. Skal vi det, er der ikke mange andre muligheder end at foretage besparelser, f.eks. fjerne efterlønnen, øge skattetrykket eller presse en i forvejen hårdt presset arbejdsstyrke til at arbejde mere eller blive længere på arbejdsmarkedet. Det er bl.a. hvad regeringens Velfærdskommission foreslår. Og spørgsmålet er hvor meget velfærd der er i det....?

Et supplerende bud er: At vi er også kan integrere og anvende sociale og menneskelige ressourcer.

Set i lyset af de gode udenlandske erfaringer er timebankideen et oplagt eksempel på en metode, der kan bruges i Danmark til dette integrationsarbejde.

Et af timebankmetodens ideens grundprincipper er, at alle mennesker har en værdi, og metoden arbejder meget med at identificere og aktivere ressourcer hos mennesker, der ellers ikke anses for at have ressourcer – eller hvis ressourcer ikke værdsættes. Timebankmetoden giver således alle, også ”såkaldt” resourcesvage mennesker mulighed for at bidrage aktivt i udviklingen af deres lokalsamfund. I timebanken får disse mennesker mulighed for at anvende og udvikle deres kunnen og evner på en ny måde, og de får samtidig anerkendelse, for det de nu engang kan.

Et lille eksempel fra en engelsk timebank understreger, at timebanker kan aktivere ressourcer, som man ikke har tænkt på har en værdi. Timebanken havde mange ældre medlemmer, der følte sig ensomme og mange etniske medlemmer, der havde svært ved at lære sproget. Timebanken satte de to grupper sammen. De ældre kunne tilbyde udlændingene sprogtræning gennem samtale og de etniske medlemmer kunne til gengæld hjælpe med indkøb små ærinder mm.. I øvrigt havde mange af børnene i timebanken ingen bedsteforældre, så timebanken skabte også kontakt mellem børn og ældre mennesker der kunne fungere som reservebedsteforældre og læse for børnene og lege med dem.

Eksemplet viser at ressourcer, som vi ikke regner for noget, kan give et vigtigt bidrag til velfærd og integration.

Timebankmetoden har i øvrigt en integrationsfremmende effekt fordi udvekslingen er opgavebestemt og ikke personbestemt. Man behøver således ikke, at modtage hjælp fra den man selv har hjulpet, men vil typisk modtage hjælp fra en tredje person, der kan yde en hjælp af den karakter, som man har behov for. Det gør at timebanken bringer grupper sammen, som normalt ikke blandes, så som unge og ældre mennesker, eller flygtninge og borgere, der har boet i et lokalområde igennem lang tid. Gennem gensidig forståelse nedbrydes barrierer imellem disse grupper.

Alt kan ikke købes for penge.

I diskussionen om hvordan vi bevarer vores velfærdssamfund er det vigtigt at se på, hvordan vi kan bevarer velfærden på andre måder end vha. penge. Velfærd er ikke kun et spørgsmål om at have mange penge på pensionskontoen. Tryghed er ikke kun økonomisk tryghed.

Hvis man reducerer velfærd til: kun at være noget der skal klares vha. økonomi – glemmer man, at nogen af de væsentligste værdier, man har brug for, for at føle at man lever i et velfærdssamfund ikke kan købes for penge: Netværk, venskaber og tillid.

For at bevare et velfærdssamfund er vi derfor også nødt til at have en høj grad af aktiv social kapital. Derfor er det vigtigt, at prioritere og investerer i aktiviteter og metoder, der kan aktivere og skabe social kapital.

Men det har vi også masser af muligheder for og samtidig har vi masser af skjulte ressourcer. Timebankmetoden er blot et enkelt forslag til, hvordan vi kan aktivere og værdsætter disse sociale ressourcer, i indsatsen for at bevare velfærdssamfundet - og som de siger i England: ”Vi har det vi har brug for hvis vi bruger det vi har.”

Link litteraturhenvisninger

Edgar S. Cahn, No more Throw-Away People, Essential Books 2000, ISBN 1-893520-02-1
Gill Seyfang, Karen Smith, ”The time of our lives” 2002
An Evaluation of Elderplan´s Time Dollar Model, 2002
New Economics Foundation (NEF), Keeping the GP away, 2002
Co-production Research Project Summary findings, Joseph Rowntree Foundation (JRF), okt. 2005
Charlotte Krolmer & Per Bach, Rapport fra Time Bank studietur til England, sept. 2005

Det fleste litteraturhenvisninger kan downloades fra eller købes via de nedenstående hjemmesider.

Websider med information om timebanker

Danmark: www.timebank.dk

England: www.timebanks.co.uk

USA: www.timedollar.org

Per Bach

Timebank DK

Børupvej 215 B

DK-8310 Tranbjerg

Denmark

tel. +45 28 43 92 62

tel. +45 60 60 40 19

e-mail. per@timebank.dk

www.timebank.dk